

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

5 • 1982

SIRP ja VASAR

KALJU SUURE FOTOD

LAHTISTE USTE PÄEV UUES JÄÄHALLIS

Mihhail Andrejevitš SUSLOV

25. jaanuaril 1982 suri 80. eluaastal pärast lühiajalist rasket haigust NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NLKP Keskkomitee sekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu saadik, kahekordne sotsialistliku töö kangelane Mihhail Andrejevitš Suslov. Lahkunud on Kommunistliku Partei, Nõukogude riigi ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise silmapaistev tegelane. Kogu tema elu, kõik tema jõud ja teadmised, kogu tema talent olid pühendatud parteile ja rahvale.

Mihhail Andrejevitš Suslov sündis Uljanovski oblasti Pavlovka rajooni Šahhovskoje külas kehvtalupoja perekonnas. Noorusaastatest peale määrasid Oktoobrirevolutsiooni ideed ja üritus tema elutee. Töötades aastail 1918–1920 kehvikute komitees ja maakonna komsomoliorganisatsioonis, lülitus ta aktiivselt võitlusse uue ühiskonna loomise ja töötajate parema elu eest.

1921. aastal võeti M. A. Suslov vastu Kommunistliku Partei ridadesse. Olles lähetatud õppima Moskvasse, lõpetas ta 1924. aastal Pretšistenski tööliskooli ja 1928. aastal G. V. Plehhanovi nim. Moskva Rahvamajanduse Instituudi. Seejärel õppis ta Punase Professuuri Majandusinstituudis ning tegutses õppejõuna Moskva Riiklikus Ülikoolis ja Tööstusakadeemias.

1931. aastal suunas partei M. A. Suslovi tööle ÜK(b)P Keskkontrollkomisjoni ning Töölis-Talupoegade Inspeksiooni Rahvakomissariaati ja sellest ajast peale töötas ta kogu aeg partei- ja riikliku tegevuse vastutustrikastes loides.

kudes. Aastail 1937–1939 oli M. A. Suslov partei Rostovi oblastikomitee osakonnajuhataja ja sekretär, aastail 1939–

1944 NLKP Stavropoli Kraikomitee esimene sekretär. Suure Isamaasõja aastail andis Mihhail Andrejevitš Suslov

kogu oma jõu vaenlase üle võidu saavutamisele. Olles Stavropoli krai partisanisalkade staabi ülem ja Taga-Kaukaasia rinde Põhja väegrupi sõjanõukogu liige, võttis ta aktiivselt osa võitlusest fašistlike okupantide vastu.

Aastail 1944–1946 juhtis M. A. Suslov esimehena partei Keskkomitee Leedu NSV bürood, kes osutas vabariigi parteiorganisatsioonile abi sõja tagajärgede likvideerimisel ja nõukogude korra kindlustamisel Leedus.

1946. aastast töötas M. A. Suslov NLKP Keskkomitees. Partei XVIII kongressil valiti ta Keskrevisjonikomisjoni koosseisu. XVIII üleliidulisel parteikonverentsil (1941) ja kõigil järgnenud partei kongressidel valiti ta Keskkomitee liikmeks. 1947. aastast kuni viimaste elupäevadeni töötas M. A. Suslov partei Keskkomitee sekretärina. Aastail 1949–1950 oli ta ühtaegu ajalehe «Pravda» peatoimetaja.

Aastail 1952–1953 ja 1955–1966 oli M. A. Suslov NLKP Keskkomitee Presiidiumi liige ning 1966. aastast alates Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee Poliitbüroo liige.

1941. aastal valiti M. A. Suslov NSV Liidu Ülemnõukokku ja oli selle kõigi koosseisude saadik. Aastail 1950–1954 oli ta NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi liige ning 1954. aastast peale Liidunõukogu väliskomisjoni esimees.

Kõigil ametikohtadel, mis Kommunistlik Partei ja rahvas talle usaldasid, ilmutas Mihhail Andrejevitš Suslov end silmapaistva organiseerijana ja vankumatu võitlejana Lenini suure ürituse eest, kom-

munismi ehitamise ülesannete eduka lahendamise eest. Partei väljapaistva teoreetikuna tegi ta palju marksismi-leninismi teooria loovaks arendamiseks ja kaitses kindlalt selle puhtust. Ta andis suure panuse meie partei internatsionaalsete sidemetega laiendamisse ja kindlustamisse ülemaailmse revolutsiooniliikumise ning rahvusliku vabastusliikumise kõigi võitluskadega. Tema tegevuses olid tähtsal kohal sotsialistliku sõprusühenduse maadega vennaliku solidaarsuse tugevdamine ning meie maa poolt rahuriituse nimel peetava võitluse küsimused.

Mihhail Andrejevitš Suslovile olid iseloomulikud bolševistlik printsiipsaalsus, nõudlikkus enda ja teiste vastu, erakordne töökus ning oskus loovalt läheneda tänapäeva teravatele ja keerukatele probleemidele. Avara hinge, kõlbeliselt kristallpuhta ja erakordselt tagasihoidliku inimesena pälvis ta sügava austuse parteis ja rahva hulgas.

Suure teenete eest Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi ees pälvis M. A. Suslov kahel korral sotsialistliku töö kangelase aunimetuse ning oli autasustatud viie Lenini ordeniga, Oktoobrirevolutsiooni ordeniga, Isamaasõja I järgu ordeniga ja paljude NSV Liidu medalitega. Talle oli antud ka mitmete vennalike sotsialismimaade autasusid.

Helge mälestus Mihhail Andrejevitš Suslovist, partei ustavast pojast, bolševikust-leninlasest, kes andis kogu oma elu kommunistliku ülesehitustöö suurele üritusele, jääb alati püsima nõukogude inimeste südamesse.

L. I. Brežnev, J. V. Andropov, M. S. Gorbatšov, V. V. Grišin, A. A. Gromõko, A. P. Kirilenko, D. A. Kunajev, A. J. Pelše, G. V. Romanov, N. A. Tihonov, D. F. Ustinov, K. U. Tšernenko, V. V. Štšerbinski, G. A. Alijev, P. N. Demitšev, T. J. Kisseljov, V. V. Kuznetsov, B. N. Ponomarev, S. R. Rašidov, M. S. Solomentsev, E. A. Sevardnadze, I. V. Kapitonov, V. I. Dolgihi, M. V. Zimjanin, K. V. Russakov, G. F. Sizov, I. V. Arhipov, N. K. Baibakov, G. I. Martšuk, I. T. Novikov, N. V. Martõnov, A. K. Antonov, I. I. Bodjul, V. E. Dõmšits, K. F. Katušev, L. A. Kostandov, V. N. Makejev, Z. N. Nurijev, L. V. Smirnov, N. V. Talõzin, M. A. Jasnov, M. P. Georgadze, A. P. Šitikov, V. P. Rubenis, A. P. Aleksandrov, A. I. Sibajev, B. N. Pastuhhov, G. S. Pavlov, K. M. Bogoljubov, J. M. Tjaželnikov, S. P. Trapeznikov, N. M. Pegov, N. A. Petrovitšev, G. M. Markov, T. N. Hrennikov, L. A. Kulidžanov, N. A. Ponomarev, I. M. Kuznetsov, V. A. Zimnev, V. S. Murahhovski, V. K. Gussev, J. F. Muravjov, J. I. Tšazov, J. F. Solovjov, I. J. Prokofjev, A. M. Školnikov, S. V. Kleimenov, I. A. Bondarenko, P. P. Griškevičius.

INFORMATSIOONILINE TEADAANNE

EESTI NSV PARTEI-, NÕUKOGUDE, MAJANDUS-, AMETIÜHINGU- JA KOMSOMOLIAKTIIVI KOOSOLEKU KOHTA

26. jaanuaril toimus Tallinnas ülevabariigiline partei-, nõukogude, majandus-, ametiühingu- ja komsomoliaktiivi koosolek.

Sellest võtsid osa EKP Keskkomitee liikmed ja liikmekandidaadid, EKP Revisjonikomisjoni liikmed, EKP linna- ja rajoonikomiteede esimesed sekretärid, rajoonitäitevkomiteede esimehed, ministriumide ja teiste keskasutuste juhid ja parteiorganisatsioonide sekretärid, ametiühingute vabariiklike komiteede ja põllumajandustöötajate ametiühingu rajoonikomiteede esimehed, linnade ja rajoonide rahvakontrollikomiteede esimehed, komsomoli linna- ja rajoonikomiteede esimesed sekretärid, rajoonide agrotööstuskoondiste esimehed, linna- ja rajoonilehtede toimetajad, grupp ettevõtete ja majandite juhte, partei- ja komsomoliorganisatsioonide sekretäre ning ametiühingukomiteede esimehi, rühm tööeesrindlasi, EKP Keskkomitee, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi, Eesti NSV Ministrite Nõukogu, Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee, Eesti NSV Rahvakontrolli Komitee, Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu ja ELKNÜ Keskkomitee aparaadi vastutavad töötajad ning ajakirjanduse, televisiooni ja raadio esindajad. Koosoleku avas EKP Keskkomitee esimene sekretär K. Vaino.

Suure entusiasmiaga valiti koosoleku aupresiidiumi NLKP Keskkomitee Poliitbüroo eesotsas NLKP Keskkomitee peasekretäri, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees L. I. Brežnevi.

Arutati vabariigi partei-, ametiühingu- ja komsomoliorganisatsioonide ning nõukogude ja majandusorganite ülesandeid 1982. aasta ja üheteistkümnenda viisaastaku sotsialistlike kohustuste täitmise tagamisel.

Ettekande pidas EKP Keskkomitee teine sekretär K. Lebedev.

Läbirääkimistel võtsid sõna partei Tallinna Linnakomitee teine sekretär N. Ganjušov, partei Paide rajoonikomitee esimene sekretär V. Roosmaa, tootmiskoondise «Eesti Põlevkivi» kaevanduse «Estonia» mäetöölise brigadir A. Peet, Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu sekretär R. Butel, Rapla rajooni Kehtna näidisovhoostehnikumi brigadir M. Virak, ELKNÜ Keskkomitee teine sekretär L. Savvin, Eesti NSV ehitusmaterjalitööstuse minister V. Klauson ja Rakvere rajooni Väike-Maarja kolhoosi esimees B. Gavronski.

Koosolekul kiideti üksmeelselt heaks Eesti NSV töötajate sotsialistlikud kohustused 1982. aastaks ja üheteistkümnendaks viisaastakuks.

Koosolijad saatsid kirja NLKP Keskkomiteele, NSV Liidu Ministrite Nõukogule, NLKP Keskkomitee peasekretärile, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehele seltsimees L. I. Brežneville.

Koosolekust võtsid osa seltsimehed J. Käbin, V. Klauson, N. Johanson, L. Lentsman, O. Merimaa, R. Ristlaan, A. Rüütel, A.-B. Upsi, A. Pork, L. Šišov, I. Toome ja D. Visnapuu. (ETA)

KULTUURI-AREENILT

Uljanovski oblasti V. I. Lenini nimelise raamatupäee harulduste osakonnas hoitakse Dante «Jumaliku komöödia» (Gustave Doré illustatsioonid) unikaalset trükist. Suur, kolmes jaos väljaanne («Põrgu», «Purgatoorium», «Paradiis») oma kalli kõite ja kuldkiirjas seljaal on Dante esimene tõlge Venemaal. Raamatu pealkirja all on märgitud ka tõlkija, poeetist satiiriku simbirskilase Dmitri Minajevi (1835–1889) nimi. Mavriki Wolfi kirjutusel 1884. aastal väljaantud teose tellimine läks e'aval, ehkki tollal maksis raamat üpris palju – 20 rubla – ning oli mõeldud rohkem pealinna ülemkile, bibliofiilidele ja luulearmastajatele. Kriitika suhtus tõlkesse heatahtlikult. Ega muidu oleks D. Minajev kirjutanud Wolfile: «Kui ma suren, pange mu hauale mälestussammas kirjaga: «Elas kord ja tõlkis vene keelde Dante «Jumaliku komöödia»...»

NSV Liidu Vene Kirjanduse Instituut sai oma valdusse riikliku materjali Anna Ahmatova elust ja loomingust. Kinkis selle Puškini linna põliselanik, endine kohaliku põllumajandusinstituudi dotsent Sergei Umnikov, keda Ahmatova luule oli võlunud juba ammu. Sergei Umnikov on luuletajaga kohtunud ka isiklikult, tunneb tema lähedasi. Nende üleskirjutatud mälestused ja nimetatud kogu said Anna Ahmatova vastse majamuuseumi alusvaradeks.

VABARIIKLIKUS ÕIGEKEELSUSKOMISJONIS

Nüüd, kui Keele ja Kirjanduse Instituudi kolimis- ja sisseelamiskaskused on möödas, sai taas normaalselt tööle vabariiklik õigekeelsuskomisjon. Et ühtlasi on muutunud ka aastanumber, on viimane aeg viia komisjoni 1981. a. otustega kurssi ka keeleveergude lugeja.

Möödunud tööperioodil jõudis komisjon vastu võtta kaks normimuutmisettepanekut. Kommenteeritult ja täpselt on otsused avaldatud ajakirja «Keel ja Kirjandus» 4. ja 6. numbris 1981.

Esimese neist puudutas kõnelema-tüüpi sõnade pööramist. Kui me teisi 3-silbilise tüvega tegusõnasid pöörame nagu kirjutama, siis kõnelema ehk -ele-sõnad olid erandlikud: kirjutama, kirjutada, kirjutat, aga kõnelema, kõnel-da, kõneld. Reas üksteisega seotud (da-tegevusnimest tulenevates või umbisikulise tegumoe) vormides toimus vaheldus -ele-:-el-. Nüüd on sellised -el- ehk konsonant-tüvelised vormid küll öiged, aga mitte ainuõiged. Lubatav on pööramine ka kirjutama eeskujul: tegelema, tegelda, e. tegeleda, tegelnud e. tegele-nud, tegeldakse, e. tegeletakse; viljelema, viljelda e. viljelda, viljelgu e. viljelegu, viljeldud e. viljeletud jne. Paralleelvorm-e võib varieerida vastavalt oma kõnetavale, aga ka kind-

la taotlusega, näiteks kujundades lause rütm. Võrreldes võimalusi lauses *Ma ei kõnellenud* vasikatest, sest nendega ta niikuinii tegelnud ei ole / tegelenud pole. Kirjeldataud otsuse projekti tegi TRÜ dotsent J. Peebo.

Teine otsus, mille lõpliku projekti autorlus kuulub «Keele- ja Kirjanduse» toimetajale U. Uibole, on keerulisest eel- tööst hoolimata lühike ja liht- ne. Sellega lubatakse 19 sõna — lõppema, sulgema, hääbima, küündima, lehtima, lekkima, pürgima, settima, sulgima, süttima, tekkima, vettima, hukkuma, kaikuma, rappuma, soiguma, vappuma, võppuma, sattuma — pöörata nii õppi- ma kui ka muutuma analo- gial. Kumma tüübi alla olid siin toodud sõnad seni ainu- normitud, pole küllap hoopis- ki vaja teada. Seega Raha- vahuk soigub (nagu muutub, astmevahelduseta pööramine) või Rahvahu!k soib (nagu õpib, astmevahelduslik pööra- mine). Samuti Tund lõppeb/lõ- peb ja lapsed sulgevad/sule- vad raamatud.

Otsuse sellel poolel on veel üks säte, mis peaks jutsude välteharjutustest kaotama sõnad *õitseb*, *suitseb*, *maitseb* jne. — kõik normeeritud teisevältelistena. Oigekeelsuskomisjon leidis, et juhtudel, kus vältest ei sõltu kirjaipilt, pole

ranget normingut üldse vaja. Vastavaid eksimusi ÕS-i tüübistiku vastu ei loeta õigekeelsusvigadeks.

Kahe sõna kohta, nimelt *rutjuma* ja *viipuma*, leiti, et need eesti murdekatalooteegi andmeil valdavalt pööratakse *muutuma*-tüübilisena ja sinna nad õppima-tüübibst ka viidi. Siis *rutjub* ja *viipub* pro *rudjub* ja *viibub*. Kuna need kaks sõna pole just sagedase kasutusega, on see muutus vaevalt probleemiks.

Kogu viimati kirjeldatud otsuse aluseks on TPedl dotsendi M. Hindi hulgalised testid, mis osutasid tüübikõikumisi õppima—mütuma vahel umbes sajakonnal sõnal. VÕK-i otsus on järelikult n.-õ. äärmine võimalus, mis jaatas vaid kõige ilmsemad parallelsusejuhud.

Keelepäevadel ja -loengutel on selgunud, et tuntakse suurt huvi komisjoni töökorralduse ja edaspidiste plaanide vastu. Sagedased on küsimused, mis-suguse pooltprotsendiga on senised otsused vastu võetud, kas on loota otsuste kõigile kättesaadavat väljaannet jne.

VÕK käib koos umbes poolteisekuuste intervallidega, tehes pikema vahe eksamissioonide ja suvepuhkuste ajal. Selline töötihedus on normaalne, kui arvestada, et

koosseisu on Tartust ja Tallinnast, sealhulgas ka palju kõrgkoolide õppejõude. Otsused valmistatakse ette muu töö kõrvalt, n.ö. ühiskondlike alustel ja seegi takistab tööd intensiivistamast. Arutletavad teemad võetakse plaan- ni iga sügisel ja projekti koostab inimene, kes probleemiga kõige enam tegelnud on. Projekte arutletakse tavaliselt mitmel koosolekul, ettepanekuid täpsustusteks on harilikult palju. Seevastu on lõpliku otsused vastu võetud ühekahe erapooletuks jäämisel või vastuseisul. On projekte, mille lõplik lahendus nihkub määramata ajale (nii on kausta ja lahendust leidmata vaeud š-ortograafiast eesti keeles).

Sellel tööaastal on plaanis arutada suure ja väikese algustähe võimalikke lihtsamaid norminguid, võõrnimede kirjutamist eesti keeles, otsustamisjärgus on muuseum-tüüpi sõnade käänamise küsimus, loodetakse otsust ka 8. asjus.

Kirjastuse «Valgus» kaudu on planeeritud välja anda suureтираазiline ja edaspidi regulaarseks muutuv otsuste kommenteeritud kogumik. Käsikirja loovutamistähtaeg on k. a. I kvartalis, ilmutamise operatiivsusega sõltub kirjastuse võimalustest ja Haridusministeeriumi — tellija — nõudlikkusest. Kui kogumikud tõepoolest iga soovijani jõuavad, võib «Keeleveergude» kommentaar asendada asjalike arvamustega lugeja poolt. Jääb loota, et see aeg pole mägede taga.

KRISTA KERGE,
komisjoni sekretär

Aastakoosoleku! tegi juhatase I aseesimees Raimond Potisepp kokkuvõtte 1981. aasta tegevusest. Liikmete arv ulatub 34 000-ni (juured kasv mullu 5500). Arenes Seflus Eesti Merelaevandusega ja tootmiskoondisega - Eesti Kalatööstus; sellekohased lepingud / sõlmiti kümne aiusoga. Uudeks ettevõttevõimaks on raamatuliikliloid Tallinnas ja mitmes maaraiojonis. Töö hoogustumisele on kaasa aidanud sotsialistlik võitlus Läti NSV Raamatuhinguga.

Kinnitati tööplaan 1982. aastal pooleks. Selles on olulise kohal vennasarhivate kirjanduste tutvustamise nädalad, mis on pühendatud MSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale, ning rahvakirjanik J. Smuuli juubeli-ga seonduvad üritused. Jätkub noorte raamatusõprade ringide ülevaatus (1. maini), korralda-takse tarvitatud raamatute ostu ja müügi, samuti jätkatakse teavitamise konkurss. Võetakse osa sotsialismimaade kirjanduse propaganda ülevaatest.

24. jaanuaril korraldas Tallinn Ohvitseride Maja raamatustõppade algoranisatsioon kohtumise ajakirja "Tallinn" toimetusega. Ülevalte tehtust ja edaspidist kavandis andis peatoimetaja asetäitja Ivan Papulovskii. Oma uut loomingut tutvustasid ajakirja autorid kirjanikud Larissa Kuzninskaja, Vassili Sazonov, Mihhail Veller, Juli (Julius) Riint, Aleksandr Levin, Sergei Botšev jt.

27. jaanuaril tuli kokku ekslibristikanõukoogu 1981. aastast teki kokkuvõtte nõukoogu sekretär Endel Viingsaar. Kuus ekslibristeklubit rohkem kui poolteist sajat liikmega on tegutsenud aktiivselt. On koostatud mitu näitust («Läti ekslibrist» Tallinnas ja Kohtla-Järvel; Tartule pühendatud mälestusviidad), osaletud Viiniuge ekslibristisebennaalil ja korraldatud seminar-laager Rannamõisas. Käesoleva aasta tööpiaanis on näitused «Moldaavia ekslibrist» ja «Tartu teadlaste ekslibristeid». Viimane pühendatakse meie ülikooli 350. aastapäevale.

NAERU-KEELE KURSUS

ENE järgi on naer miimiline väljendusliigutus, milles osaleb ka kogu inimese nägu või ainult silmad või suu. Ta ulatub kergest muigest hüsteeriliste naerukrampideni, naeratuse hääletust ilmemuutusest homeerilise naeru tõukeliste väljahingamisliigutusteni. Naeru tekitavad peamiselt emotsionaalsed ärritajad (koomiline), kuid teda põhjustab ka mõne kehapiirkonna reflektorne ärritamine (kõdi). Naer on tähtsal kohal ühiskondlikus suhtlemises. Naer või naeratus võib olla põlglik, skeptiline, pilkav, kaastundlik, häbelik, haletsev jne. või ebaspetsiifiline, üldiselt mõnu- või lõbutunnet väljendav (näit. imiku!). Ka inimahv'ased (šimpans) naeravad.

Sellest osavast kokkuvõttestki võib välja lugeda, et naer on keel. Keeleteaduses on tavaks liigitada, naer nn. parakeele ilmingute hulka. Erinevalt loomulikust keelest iseloomustavad seda mittevabaals (mittesõnalis) ja grammatika puudumine.

Allpool tulebki juttu naeru keelest ja keelest naeru kohta, vastavatest väljenditest eri keeltes.

Loomulikus keeles on naeru «märkidele» otsene sugulus vandesõnade ja hüüatustega. Eri viisidel väljendavad nad sama: tundeid ja suhtumisi. Selles tundmuslikus tähenduses on alati midagi varjatut, potentsiaalselt salakavalatki. Naeru infoskaala on sedavõrd lai, et tema tegelik tähendus ei pruugi meieni üldse jõuda. Nii on ka naermist väljendavate sõnade hulk keeles suur, mis tuleneb väljendatavate suhtumiste ja tundmuste paljustusest. Suhtumist näitavad

selgesti sellised sõnad nagu
naerualune, naeruväärne, nae-
ruvääristama.

Võib kiljuda naerda, itsitada, kihistada, turtstuda, lõkerdada, lagistada, irvitada, muheleda. Analooeiseid sõnu on ka teistes keeltes palju. Soome keelest leiame järgmised sõnad — *nauraa, hymyillä, myhäillä, virmistää, irvistää* jne. Inglise keeles on ligilähedased sünonüümid to *laugh, sneer, titter, chuckle, giggle, smirk, simper, grin, guffaw, cackinnate*. Moodustub omalaadne jada, mille alguspunktid on hääletu naeratus ja kus läbi järjest tugevnevate vaheastmetest (*irve, itsitus*) jõutakse lõpp-punkti — naeruni. Naer ja naeratus, ühe ja sama rea otsupunktid, erinevad üksteist tugevasti. Eesti keeles on need sõnad küll sama tüvega, soome, inglise ja vene keeles on aga tegemist hoopis eri tüvedega (*nauru ja hymy, laughter ja smile, смех ja улыбка*).

Aegade jooksul on naerule külge poogitud ka teistsugust informatsiooni. On oletatud, et naermisviis annab andmeid naerja temperamendi kohta. Näiteks häälikukombinatsioon *hi-hi-hi, he-he-he ja ho-ho-ho* on ühendatud vastavalt melanhoolse, flegmaatilise ja sangviinilise temperamendiga. Selline seostamine on vist veel ebakindlam kui häälikusümboolika otsimine keelest (väide, et k-häälik tekitab midagi kokkusurutat jne.).

Nauerul on kindlasti tonise-
riv ülesanne. Ega siis asjata
õelda, et *naer on terviseks*.
Paradoks on aga selles, et
naeru füüsiline külg on kõike
muud kui meeldiv. Naeruga
kaasneb tihti füüsiline eba-

mugavustunne. Seda peegeldab suurepäraselt ka keeleline materjal. Naerda võib ennast puruks, ribadeks, haigeks, lolliks, surnuks, katki, lõhki. Suurest naerust võib surra, lämbuda, lõhkeda. Naermisest võib saada naerukrambid. Naerda võib nii, et tükiid on taga või kõhti on kõveras. Venelased ütlevad — помянуть со смеху 'naerust surema', надорвать живот со смеху 'kõhtu naerust ära katkestama', смеяться до коломисени 'naerda lõhkemiseni', смеяться до упаду 'naerda nõrkemiseni'. Soome keel ütleb — nauraa haljetakseen 'naerda lõhki', nauraa katketakseen 'naerda katki', nauraa kuollakseen 'naerda surnuks', pakahtua nauruun 'naerust lõhkeda', nauraa vatsansa kiipeksi 'naerda oma kõht valusaks', olla tikahtumaisillaan nauruun 'olla naerust lämbumas'. Inglise keeles on järgmisi väljendeid — to laugh oneself sick 'ennast haigeks naerma', to laugh one's head off 'pead otsast ära naerma', to be nearly choked with laughter 'olla naerust peaeagu lämbumas', to split one's sides with laughter 'ennast lõhki naerma'.

Sageli ei ole naerjat keña kuulata. Halvustava tähendusega on väljend *hirmub naerda* (ka inglise keeles öeldakse inetu naeru kohta *hobusenaer* — *a horselaugh*). Inglise keeles on väljendid *to laugh like a fool*, *'naerma nagu loll'* ja *laughter is a hiccup of a fool* *'naer on lolli luksumine'*. Ometi ei saa eitada naeru esteetilis ülesannet. Võib ju naer *heliseda kui kelluke*, olla *hõbedane*, *meloodiline* jne.

Iluelamuse põhjustajaks on
peetud eriti tütarlapse naeru.

Silmas pidades naeru nak-
kavust võib öelda, et naer on
ka juhendlik, mõjutav. Kui
keegi paneb meid oma naeru-
ga millegi üle kaasa naerma,
siis on meie suhtumist tahes-
tahtmata mõjutatud. Pealegi
on naer suures osas karja-
fenomen. Eestlastel on küll
kombeks teisi vaikima panna
neid *surnuks rääkides*, ingla-
sed aga kasutavad siin kenasti
ära just naeru mõjutava oma-
duse — nad nimelt naeravad
teise vaikima (*to laugh smbd.
down*).

Ja lõpuks, naeruga seotud väljendid võivad eri keeltes varieeruda. Kuigi eestlased ja inglased *naeravad* teistele *näkku*, naeravad venelased hoopis silma (*смеяться в глаза*). Eestlased ja soomlased võivad kedagi *välja naerda*, inglastel jälle otseselt sellise tähendusega väljendit pole, kõige lähedasem on vahest *to laugh at smbd.* 'kellegi üle naerma'. Vaikse, kahjuröömsa naeru kohta öeldakse eesti keeles *habemesse* või *pihku naerma*, A. Saareste järgi veel *kindasse, kuue hõlma, mütsi sisse naerma*. Habemesse naeravad ka soomlased ja venelased, inglased itsitavad vaikselt varrukasse (*to laugh in/up one's sleeve*).

Eelnevaga on muu hulgas tahetud tähelepanu juhtida teatavatele võimalikele vaatevinklitele (naeru füüsiline külg ja inetus), millele osutab keel, eitamata seejuures kõike head ja positiivset, mis naeruga kaasneb.

MAI TITS

ESTICA

■ Moskvast ilmuva nädalalehe «Neues Leben» 1981. aasta 39. numbris ilmus Juhan Liivi lühipala «Linnupesa», mille on eesti keelest saksa keelde tõlkinud Eduardas Astramskas.

■ Läti NSV aja:cht «Kinoekraan» Rigi. 23.–29. XI 1981 avaldab artikli Lembit Uffitsaist. Loetletud on Lembit Uffitsaist loodud Eesti filmides, peatähepanu agra pöörataks Thiji Ulen-spiegelle A. Aiovi ja V. Nau-movi «Legendis Ulen-spiegelist», Lätia peetakse väga lähedaseks Eesti riigiga, kuna nad on ühe riigi, Lätia riigi romaani kangelaseid. Uffitsaist teistest filmiloojast on meenutatakse os. Lätia filmide kiivis «Surm purjed alle», samuti teledetektiivis «Inspektor Mulli», filmieppõbas «Bugist Vislanis», režissöör E. Ismuhhamedovi filmis «Need meie aastad!» ning A. Igisevi filmis «Siin Hortitsal». Märgitakse ka eesti filmiloojate (J. Järvet, E. Kivi, A. Eskola, O. Eskola) head mainet Lätis.

■ Kooka päeva: ehes «Eteenpäin» ilmus möödunud aasta 24. detsembris M. Muti «Minu veebilev slum» K. Lahikaise soovimendus. Novelli tõlkele on lisatud lühiaardmed autori kohta ja tema foto.

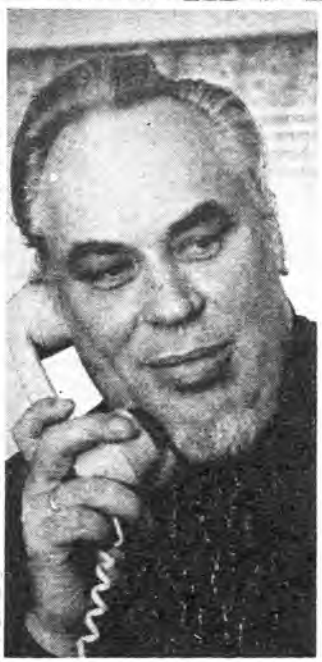
■ Soome ajakiri «Kulttuuri-
vihkto», 1981, nr. 6 avaldas
Hannu-Pekka Lappalainen sülest
lühilülevaate Juhan Liivi lüuest
(«Elämän syvyydestä») ja mit-
meid lüluetökeid («Nömm»,
«Mets kohas», «Vask oli taev-
as mu üles», «Tume väikus kar-
j-metsas», «Ei näe enam», «Lau-
sellest kaduvast», «Helin»).
Li-
satud on J. Liivi foto.

■ Ajakiri «Seuratieto», 1981, nr. 7 avaldas Liina Reimani 90. sünniaastapäeva puhul ülevaate-artikli tema loomingust ja sidemetest Soomega. On esile toodud tema märkimisväärsed osa Soome teatriku endendamisel.

■ Ajakirja «Seuratieto» 8. numbris arvustatakse Mats Traadi romaani «Inger», mis 1981. a. ilmus «Karisto» kirjastuse väljandel soome keeles. Arvustaja kirjutab tunnustavalt: «Meistri tunneb sellest, et ta sõnaband kirjutama hakata ioga-pleavasel ja tavalisel», isegi ba-naalsena tunduval teinul, ja sellest sünnib kunst. Traadi tekst puudutab sügavalt vähemalt neid, kes kunagi midagi selle-sarnast on kogunud.» Arvustaja nime pole avaldatud.

Mats Traadi romaani «Inger»
arvustab Antti Seppä kirjutises
«Moore naise aasta saarel», mis
ilmus 4. nov. m. a. ajalehes
«Etelä-Suomen Sanomat».

Peeter Saul 50

Juubelite puhul on tavaks teha mitmesugust statistikat, rääkida saavutustest, õnnestumistest, tegudest ja plaanidest. Meie, Sinu kolleegid, olime Sinuga päevast päeva silmitsi pultide taga, olime Sinuga harjunud ja sageli ei märkagi, mida oleks tarvis märgata ja teada.

Eks siis nüüd, Sinu au- ja pidupäeval sõrmitsegem natuke seda, mida on ühisel nõul ja jõul tehtud ja mida soovime Sulle tulevikus.

Sa oled olnud suur ja tõsine töömees. Juba kaheksateist aastat oled Sa seisnud meie orkestri dirigendipuldis ja kui palju on selle aja jooksul kõlanud muusikat! Kui võtta aluseks kas või meie tavaline tööplaan salvestatud muusikaminites, siis jätkuks kuulamist paariks nädalaks 24 tundi päevas. Ja see kõik mitmekordistub, kui arvestada proove ja avalikke kontserte.

Sa oled sündinud, kasvanud ja elanud muusikas, oled palju

teinud muusika propageerimiseks ning oma laialdaste teadmiste ja oskuste abil oled Sa hoolitsenud selle eest, et meil oleks alati mängida midagi uut, et meie repertuaar täieneks tänapäevamuusika, uudisloomingu ja ka vana klassikalise levimuusika teostega. Kohati paneb lausa imestama, kust leiad Sa selleks aega, jõudu ja energiat. Aga nii see on ja see on hea!

Täit tunnustust väärib Sinu visa võitlus orkestri koosseisu eest ning eriti see, et Sa ei läinud kitsa žanriga piiratud rada, vaid suutsid luua universaalse orkestrikoosseisu, mis suudab lahendada väga laiahaardelisi kunstilisi ülesandeid — rockist ja diskost Mozarti ja Tšaikovski. Sõnutaigi on selge selle tähtsus kuulajate esteetilisel kasvatamisel ja muusikalise silmaringi avardamisel.

Oled palju käinud, näinud, kuulnud ja esinenud ka raja taga. Sul on kujunenud head

sidemed meie põhjanaabritega ja mujalgi. Üks meie sala-soove ongi koos Sinuga laiemalt esindada meie muusikakultuuri väljaspool vabariiki.

Mida Sulle soovida tulevikuks? Olgu Sul tervist, jõudu ja energiat! Olgu Sul sihikindlust ja tahtejõudu, nagu Sul senini on jätkunud oma veendumuste ja eesmärkide elluviimisel!

Säiligu edaspidigi Sinu nõudlikkus ja printsipiaalsus ning, mis peamine, Sinu muhe huumor ja vaimukus, mis sageli on leevendanud ka teravaid olukordi, sest Sina tead ülihästi, kuid võrd põhjendamatult on võhiklik arvamus «pillimeeste elu on kerge» — päev otsa mängivad pilli ja õhtul ka pidu». Meie töö on raske ja pingeline, aga küllap ühisel jõul kunstivankri ikka tasapisi märke veame...

Sinu kolleegid ja sõbrad
Eesti Televisiooni ja Raadio
Komitee estraadiorkestrist

KONTSERDISAALIS

14. jaanuaril juhatas «Estonia» kontserdisaalis sümfooniaorkestri Ungari dirigent GYULA NÉMETH. Solist oli vabariikidevahelise konkursi laureaat LAURI VÄINMAA. Ettekanded tulid F. Mendelssohni — Bartholdy Sümfoonia nr. 4 A-duur op. 60 («Itaalia sümfoonia»), F. Liszti Klaverikontsert nr. 1 Es-duur, R. Straussi sümfoonia «Ein Sommernachtstraum» op. 24.

Lähemalt F. Liszti klaverikontserdist ja selle ettekandest. F. Liszti Klaverikontsert Es-duur (lõplikult valminud 1849. a.) üllatas oma aega ebatavalise üheosalise vormiga ja geniaalse monotemaatilise lahendusega.

F. Liszti klaverikontserte on nii minevikus kui ka tänapäeval palju mängitud ja nad on pianistlikus proovikiviks nii õpilasrepertuaaris kui ka kontserdilaval. Kuigi nende teoste esitamisel on paljumängitavuse tõttu välja kujunenud teatud trafaretid ja stambid, pakuvad kontserdid interpreedile palju süvenemisevõimalusi, leidmis- ja eneseteostusrõõmu.

Ka näib, et F. Liszti muusika

elab läbi oma renessanssi. Sagedamini kui varem esineb viimasel ajal kontserdiprogrammides helilooja loomingut, ja mitte ainult meie kontserdisaallides — huvi suureneb F. Liszti loomingupärandi vastu tundub olevat üldisem nähtus. Avardunud on ka repertuaar. Tihti on ette kantud tema vähemärgitud teoseid, mille taasavastamis- ja leidmisrõõm on andnud suure elamuse nii kuulajatele kui ka esitajale.

Alati on F. Liszti hinnatud kui kõigi aegade suurimat klaverivirtuoosi ja ka tema loomingus on virtuoossust nähtud esiplaanil. Võib-olla just seetõttu on tema muusikat mõistetud mõnevõrra ühekülgseks. Tänapäeval vaadatakse F. Liszti esmajoones kui erakordset loojanatuuri, geniaalse mõtlejat ja suurt novatorit, kel oli fantastiline võime tulevikku näha. Tema looming on ju suure osas mõjutanud XX sajandi muusikat — R. Wagnerit, R. Straussi ja isegi impressioniste.

Ka F. Liszti teoste interpretatsioonid on toimunud olulised ümberhindamised; peami-

seks on saanud tema muusika lahtimõtestamine ja füsioofiline allteksti tabamine — virtuoossus on ainult vahend selle saavutamiseks.

Kontserdil võis Lauri Väinmaa kontseptsioonis tunnetada samu printsiipe F. Liszti muusika esitamisel.

LAURI VÄINMAA

Tallinna Riikliku Konservatooriumi II kursuse, professor Rooni klaveriklassi õpilane Lauri Väinmaa sai 1980. a. Minskis vabariikidevahelisel pianistide konkursil I koha ja

laureaadi tiitli. Sellest ajast alates on ta õpingute kõrval esinenud iseseisvate sooloõhtutega ja ka koos sümfooniaorkestriga. Märtsis seisab tal ees uus soolokava «Estonia» kontserdisaalis.

Liszti klaverikontsert ei valmistanud Lauri Väinmaale

GYULA NÉMETH

pianistlikke probleeme. Suurepärane kool, hea maitse, tehniline üleolek aitasid kaasa kontserdi õnnestumisele ja mõjuläbipaistvusele. Väga nauditud olid eriti Adagio's kanti-

leensed, lõpuni tunnetatud pikad mõttearendused ja improvisatsioonilised vabadused. Pianist valdab vabalt F. Liszti muusika deklamaatorlik-retsitatiivset väljenduslaadi. Allegretto mõjus hästi, tänu suurepärasele väljatöötatud striihidele. Vahest jäi väheseks jõudu ja massiivsust äärmistes osades, samuti oleks tahtnud kuulda Allegretto's ja finaalis rohkem eredust ja sära. Kahtlemata on Lauri Väinmaa andekas ja väga töökas noor muusik, kel on veel suuri sise-misi reserve ja võimalusi edasiseks arenguks. Küllap juba järgmine klaveriõhtu «Estonias» annab meile võimaluse Lauri Väinmaa kunstnikunatuuri arengule kaasa elada.

Dirigent Gyula Németh on suurte kogemuste ja peene ansambliavastuga muusik, kes oskab orkestri täiuslikult allutada solisti kavatsustele. Võib-olla ainult üks küsitav moment — Adagio lõpus olid üksikute soleerivate instrumentide repeliidid mängitud ebaharilikult kiire tempos — peaaegu alla breve. Milleks seda teha oli vaja, jäi allakirjutanule mõistatuseks.

TOIVO NAHKUR

EESTI MUUSIKA VÄLISREISE 1981

Küllap pole hilja mõnd ilmekamat episoodi äsja lõpetatud 12-osalisest suurvormist «Eesti muusika ja muusikud 1981» nüüd, jaanuarikuuski meenutada.

1981. aastas kalendri järgi liikudes saan meeldivalt alustada kõige noorematest — see on lõppenud aastal oma 30. sünnipäeva tähistanud lastekoori «Ellerhein» menukas Soome-reis prof. Heino Kaljuste juhtimisel, abiks Tiia Loitme. Nädalane matk mahutas endasse ülesastumise Soome TV populaarses sarjas «Perjantai vieras» (16. I), samal õhtul aga juba «Ellerheinale» usaldatud avakontserdi Lahtis neljandatel ülemaalistel laste- ja noorsoopäevadel, Oulaineni kooli kontserdisaalis esinemise rekordilisele kuulajaskonnale, nädistunni ja -esinemise Jyväskylä muusikaüliõpilastele ja koorispetsialistidele, lõpuks suure kontserdi «lastekoorilinnas» Tapiolas, kus kõikjal kõlas rohkesti ka eesti autorite loomingut.

Samal ajal mängis Riesa Riiklik Sümfooniaorkester Saksa DV-s Jaan Räätsa

Seitsmendat sümfooniast. Veebruaris aga kõlas J. Räätsa Kontsert viiulile ja kammerorkestrile Berliini VIII rahvusvahelisel muusikabiennaalil, esitajajaks Jevgeni Smirnov ja Moskva Kammerorkester.

11. veebruaril laulis NSV Liidu rahvakunstnik Anu Kaal Praha Rahvusteatri lavastuses Violetta Verdi «Traviatas». Etendusel viibinud Verdi-ühingu liikmed Itaaliast Parmast kinkisid meie lauljatarie tunnustuse märgiks oma ühingu mälestusmedali. Otse NLKP XXVI kongressi avapäeval käis Helsingis mängimas S. M. Kirovi nim. Näidiskalurikolhoosi puhkpilliorkester «Helikon», kaasas ka rahvatantsijad ja kanneldajad.

Aprillikuu viimasel nädalal sai valmis «Estonia» teatri peanäitejuhi Arne Miku külalislavastus Britteni teosest «Me teeme ooperit. Väike korstnapühkija» Tampere. Peatselt läksid tamperelased A. Miku tööd näitama ka Soomemaa pealinna, Rahvusopera lavale. Samal ajal esietendus «Vanemuise» peaballettmeisteri Ülo Vilimaa külalis-

lavastus Delibes'i «Coppeliast» «Vanemuise» sõprusteatri Olomoucis (TSSV). Paar päeva pärast balletiesietendust oli vanemuislasi osalemas samas Tšaikovski «Jevgeni Onegini» etendusel — Endel Nõgene dirigeerimisel täitsid ooperi kesksemaid osi Silvia Vestmann, Henn Pai, Olga Bunder, Väino Karo ja Tõnu Bachmann.

Paljudesse maadesse levis maikuus, küll raadio ja «Intervisioni» vahendusel Eesti Televisiooni ja Raadio segakoori laul. Ei käidud küll raja

taga, vaid esimesel rahvusvahelisel muusikafestivalil Moskvas ning festivali lõppkontserdil esitati kuuba helilooja Roberto Sanchez Ferrera kantaat «Hatón».

Moskva festivali lõppkontserdipäev 11. mai oli ühtlasi alguseks eesti muusikakultuuri rohkele viimisele Saksa Föderatiivsesse Vabariiki, Tallinna sõpruslinna Kieli ja teistesegi keskustesse. Meie esindus oli mõnegi varasema sõprusprogrammiga võrreldes rõõmustavalt suure tõsimuusikalise kaaluga: Tallinna Kam-

merkoor, Tallinna trio (Valdur Roots, Jüri Gerretz, Toomas Velmet), professor Hugo Lepnurm, lauljad Leili Tamme ja Ivo Kuusk jt. Rohketes esinemisprogrammides kõlas mitmeid eesti heliloojate vokaalteoseid, sealhulgas Veljo Tormise «Vadja pulmalaulud».

Eriti tahaksin tähelepanuga meenutada aga meie rahvakunstniku Hugo Lepnurme sealseid esinemisi (ka pärast «Tallinna päevade» programmi) Saksa FV kuulsate ajalooliste kirikute orelitel. Ajavahemikul 13.—19. maini mängis prof. H. Lepnurm viiel kontserdil, sealhulgas olid soolokavad Taani piiri ääres asuva Flensburgi Maria kiriku, Kielis Nikolai ja Hassee kirikus, Hamburgi Micheli kirikus. Nii sooloõhtutel kui ühiskavades mängis maestro ridamisi ka eesti muusikast: R. Tobiasi kaks koraalielemlängu, P. Süda Prelüüd ja fuuga g-moll, Ester Mägi «Canto doloroso ed invenzione» ja Edgar Arro seitse eesti rahva- viisi.

Maikuu lõpp viis «Estonia» balletitrupi teistkordselt Łodzi rahvusvahelisele balletifestivalile, kus, nagu 1974. aastalgi V. Tormise—M. Murdmaa «Luigelenuga», tutvustati taas peaballettmeisteri Mai Murdmaa lavaloomingut. Viimati «Aastaegasis» ja Beethoveni «Prometheust».

(Järgneb)
PRIIT KUUSK

Pärast kolmandat kontserti tänavad «Ellerhein» ja professor H. Kaljuste rohkearvulist publikut Oulaineni kooli kontserdisaalis.

A black and white photograph of a large, ornate metal clasp or buckle, possibly made of brass or bronze. The clasp features a prominent circular element and a rectangular slot. The lighting highlights the metallic texture and the intricate design of the piece.

KAS SINA OLED JUBA
Sisse KIRJUTATUD?

40506

BOMBER

Kale
13m

A black and white photograph showing two hands, one holding the other. Both hands are adorned with ornate, dark-colored jewelry. The jewelry features large, round, dark stones, possibly pearls or gemstones, set in intricate metalwork. The hands are positioned against a dark background, with the lighting highlighting the texture of the skin and the details of the jewelry.

*Let's make a little
for everybody*

A vintage black and white photograph of a dark, upright iron. The iron is positioned vertically, showing its side profile. It has a large, circular opening on the front, likely for steam. A thick, coiled cord is attached to the bottom of the iron and extends across the foreground. The background is a light, textured surface. The overall tone is nostalgic and classic.

A black and white photograph showing the back of a pair of dark, heavily distressed jeans. The jeans are worn, with significant fraying and large tears visible on the lower back and thigh areas. The text "MISS LUCYAD, NEED KILUMAD?" is printed vertically along the right leg.

erilised.....

ÕIK SIIN MAAILMAS ON ERILINE, KORDUMATU JA VAPUSTAV

.....makaronid

makaronid

A black and white photograph of a still life arrangement. On the left is a dark glass bottle of beer with a label that includes a logo and the word "PILSENER". In the center is a crumpled bag of chips or snacks, showing a graphic design. To the right is a pack of cigarettes, with the brand name "FINEST" visible. The background is dark and textured, and the lighting creates strong highlights and shadows. Below the image, the text "stakamaköikükstakamaköikükstakamakmax" is printed in a bold, sans-serif font.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10